

РОБІТНЯ (РОБОЧА НАЗВА)

драма

Олександра Степашко, Ольга Апенько
сценарій короткометражного фільму

o.stepashko@gmail.com
kurovets.olia@gmail.com

1. ЕКСТ. ДВІР БІЛЯ АКАДЕМІЇ МИСТЕЦТВ

ТИТР: осінь 1917, УНР

На розстелених куртках і ряднинах то тут, то там сидять групами студенти. Біля них розкладено їжу, якою вони діляться, та скручені у трубочку малюнки.

Групкою сидять скромно вбрані ТИМКО Бойчук (21) та Василь СЕДЛЯР (18); Іван ПАДАЛКА (23) – у зав'язаній на зразок тоги ряднині та з квітами в черевиках і за вухами; строго, але аристократично вдягнена Марія ТРУБЕЦЬКА (20). На траві біля них лежить Анатоль ПЕТРИЦЬКИЙ (22): одяг у чорно-білу клітинку зі штанинами різної довжини підперезаний козацьким поясом, одна брова виголена. Біля нього горою навалені конструктивістські замальовки театральних костюмів.

ПАДАЛКА

(до Петрицького)

Чуеш, так і що – зовсім відсторонили? Без шансу на прездачу?

ПЕТРИЦЬКИЙ

Та прийду перескладу. Приймуть, куди вони дінуться.

ПАДАЛКА

З оцим?..

Киває на ексизи Петрицького.

ПЕТРИЦЬКИЙ

Ну а з чим же? Не буду ж я їм Калістрата знов малювать. Досить того, що я отим
(киває в сторону групки
заможніше вбраних
студентів)
ноги-руки креслю для іспитів.

СЕДЛЯР

Було тобі до нас йти. Дався тобі той Кричевський.

ПЕТРИЦЬКИЙ

Я індивід, я особистість. Я в оцих ваших майстернях дихать не маю чим. Мені хоч Кричевський, хоч Бойчук... Однаково своє робить.

ТИМКО

Не прав ти, друже Анатолію.
Мистецтво – діло общинне.

Петрицький хоче, щось заперечити, але промовчує. З будівлі виходить ОКСАНА (22).

ПАДАЛКА
 Ей, Черкаси!

Оксана підходить до них.

ОКСАНА
 Не Черкаси, а Черкащина.

Седляр озирається на неї, придивляється, усміхається сам до себе.

ПАДАЛКА
 До кого пішла?

ОКСАНА
 До Кричевського.

Петрицький глипає на бойчукістів і заливається сміхом.

ОКСАНА
 Бойчук сказав, що дівчат не бере.

Всі ззираються на Трубецьку. Та закочує очі, сміється.

ОКСАНА
 Ясно...

СЕДЛЯР
 А ти до Бойчука хотіла б?

Оксана невпевнено киває.

ТИМКО
 Може, ще щось придумаємо.

Оксана присідає до гурту, Седляр простягає їй яблуко. Оксана бере, куштує. Седляр дивиться.

2. ІНТ. СТУДІЯ КРИЧЕВСЬКОГО ДЕНЬ

Титр: зима 1918, УНР

На центральній стіні кімнати красується автопортрет Федора Кричевського з розставленими ногами. Біля буржуйки позує змерзла НАТУРНИЦЯ-1 (21). Місце вчителя пустує: ніхто не править роботи учнів.

За вікном бухкають гармати, стіни трохи здригаються. Оксана та кілька інших студентів, загорнені в теплий одяг, малюють етюди оголеного тіла вугіллям та сепією.

ОКСАНА
 (до студента поряд)
 Куди-куди ти кажеш поїхав?

СТУДЕНТ

У Полтаву, наче... Десь у маєток
свій... Бог його зна.

ОКСАНА

Так і що: не вернеться?..

Лунає вибух. З вікон вилітає скло на яке валяться мольберти та фарби. Студенти та Натурниця падають. Зі стелі валиться кілька балок. Паніка.

Оксана підбігає до Натурниці, на ходу стягуючи з плечей засипаний вапном верхній одяг; загортає її.

Тим часом лунає ще один вибух. Оксану збиває з ніг, вона раниць руку шматочком скла.

3. ІНТ./ЕКСТ ДІМ БОЙЧУКА ДЕНЬ

За порогом стоїть Оксана в кожуху. Десь бухкають гармати. Оксана якийсь час збирається з духом, а тоді стукає у двері. Їй відчиняє Тимко. На Тимкові роба з плямами від фарби, сам він розпатланий, але радісний. Усміхається Оксані.

ТИМКО

Прийшла?

ОКСАНА

Прийшла. Буду просити.

Тимко пропускає Оксану перед собою в хату, допомагає їй зняти кожуха: Оксана знічено усміхається. Під кожухом у неї просте народне вбрання: сорочка з вишивкою, плахта.

ТИМКО

(напівпошепки)

Я йому малюнки твої показав.

ОКСАНА

І?

ТИМКО

(наче вибачаючись)

Михась у нас не багатослівний.

Оксана похнюплюється.

ТИМКО

Та візьме. Талановита і настирлива
- значить, візьме.

У хаті світло, скрізь предмети народного мистецтва та репродукції: візантійські ікони, єгипетські фрески. Оксана розглядається. Зупиняє погляд на фото БОЙЧУКА та СОФІЇ Нелєпинської-Бойчук у товаристві інших художників під час їхнього навчання в Парижі.

ТИМКО

То брат в Парижі коли вчився. Тоді
із Зосею познайомивсь: он бач, вище
нього стоїть. Як ангел.

Оксана киває. Надовго зупиняється поглядом на репродукції
"Поцілунку Іуди" Джотто ді Бондоне.

ТИМКО

Плахта в тебе ладна.

Оксана не чує, вдивляється у картину. Потім струшується, до
неї доходить комплімент

ОКСАНА

А, так то бабина, тканина... Дай,
думаю, натягну хай старе, але
гарне. Не годиться до нього в чім-
попало...

Оксана вдає радість та бадьорість, хоч сама помітно
хвилюється.

ОКСАНА

Куди йти? Кажи.

Тимко показує на дальні двері. Усміхається підбадьорливо.

4. ІНТ. ДІМ БОЙЧУКА-КУХНЯ ДЕНЬ

Бойчук (35) стоїть посеред кухні. На плиті парує величезна
металева каструля. Бойчук дістає шумівку та засовує її в
окріп. Дістає вареника. Бере виделку та прямо із шумівки
наколює вареника. Подувши, їсть.

На поріг кухні заходить Оксана. Бойчук так занурений у себе
та поїдання вареника, що не зважає на дівчину. Оксана стиха
покашлює. Бойчук озиряється, поперхається вареником.

ОКСАНА

Смачного.

Бойчук мовчки дивиться, дожовує.

ОКСАНА

(поспіхом, нервує)

Вибачайте, що я так з порогу. Мені
дуже треба запитати. Ну, попрохати.
Ми вже бачилися з вами, пам'ятаєте?

Бойчук, здається, її ігнорує. Повторює операцію з шумівкою та
виделкою. Наколює ще вареник.

ОКСАНА

Ви тоді сказали, що дівчат не приймаєте. Що їм тільки б заміж вискочить, а не вчиться. Що краще хлопця якогось вивчить: більше толку буде. Але, розумієте... Я малювати люблю більше за все на світі. Я дуже хочу вчиться. Мені дуже треба...

Бойчук спиняється поглядом на тканому орнаменті на її плахті. Якийсь час роздивляється, ніби аналізуючи, з яких елементів той складається.

Відводить погляд, дістає ще одного вареника, простягає його на виделці Оксані. Оксана усміхається, бере, радісно вминає вареника. Бойчук усміхається в вуса.

5. ІНТ. БУДИНОК БОЙЧУКА-СТУДІЯ ДЕНЬ

Титр: весна 1918, Гетьманат Скоропадського

У кімнаті біля мольбертів розсілися Сергій КОЛОС (30), Антоніна ІВАНОВА (25), Іван ЛИПКІВСЬКИЙ (26) та Оксана. Біля столу зібралася Седляр, Тимко, Падалка, Трубецька. Вони жваво оглядають та обговорюють розкладені на столі ескізи грошових одиниць.

Оксана встає з-за мольберта, підходить до групи біля столу, зазирає їм через плечі, прислухається.

ТИМКО

Оранту змалюй посередині. Хай благословляє, кожного, хто...

ПАДАЛКА

...хто в перекупки капусту на Сінному купує.

Студенти регочуть. Тимко махає на них рукою.

СЕДЛЯР

В Нарбута там вже готові 100 карбованців лежать, мабуть.

ПАДАЛКА

А студенти сидять і думають, як би їх так одмалювати, щоб і собі деньгу лишити на чорну годину.

Оксана стиха сміється.

СЕДЛЯР

Намалюй, Іване, гетьмана: точно приймуть.

Заходить Бойчук, студенти розходяться на свої місця, забравши свої ескізи зі столу.

Оксана сідає за свій мольберт: видно, що вона ретельно копіює візантійський орнамент, кнопкою прибитий до кутику мольберта. Бойчук підходить до неї, оглядає роботу.

БОЙЧУК

Якби мені таке треба було - купив би рулон копірки та й одбив би.

Оксана розгублено підводить на нього очі. Седляр, Падалка і Тимко припиняють малювати та озираються.

ОКСАНА

Ви ж казали орнамент змалювати.

Бойчук розчаровано хитає головою.

БОЙЧУК

Дарма-таки взяв.

Оксанині очі наповнюються сльозами. Вона хоче ще щось сказати, але Бойчук відвертається та прямує до Седляра. Оксана встає та вибігає надвір.

6. ЕКСТ. ЯБЛУНЕВИЙ САД БІЛЯ БУДИНКУ БОЙЧУКА ДЕНЬ

Оксана стоїть сама та хлипає. До неї підходить Тимко.

ТИМКО

Ну що ти?

ОКСАНА

Знаєш як в селі було? Ніхто дівчат не вчив, бо кому воно треба було. Однаково ж, як телиця буде: передав із рук в руки, і слава богу. Жінку чоловікові в паспорт вписали, а в неї самої - ні паспорту, ні грамоти... Ходи, в полі працюй, дітей роди...

ТИМКО

А ти, бачиш, учишся. Значить, добилася. І все ж виходить у тебе. Чого ти?..

ОКСАНА

Та куди учуся? Оно бач дві руки ліві. Вижене він мене, і правий буде. Мені ото б тільки коровам хвости крутити.

Тимко сміється.

ТИМКО

Він вже як взяв, то не вижене. Він за своїх горою стоїть. Я брата давно знаю: повір вже мені на слові.

У двір виходить Седляр, озирається. Бачить Тимка та Оксану, підходить до них.

СЕДЛЯР

(до Оксани)

То він такий капкан ставить, щоб розпізнати, хто як до роботи відноситься. Ходім покажу, як робить, щоби все поправить. Підеш?

Оксана втирає сльози, дивиться на Седляра. Киває. Тимко по-доброму усміхається, дивлячись на них.

7. ЕКСТ. БУДИНОК БОЙЧУКА-СТУДІЯ ВЕЧІР

Оксана з Седляром сидять за мольбертом самі. Десь здалека чути, як бухкають гармати.

На оксаниному аркуші вже з десятків варіантів орнаменту, але вона продовжує. Седляр дивиться з-за її плеча.

СЕДЛЯР

Оце вже ближче до діла. Цей він прийме. Ти про ритм зрозуміла, решта – справа набувна.

ОКСАНА

Не копіювати сліпо, а ритм шукати. Так. А тоді на цій основі творити вже своє.

Седляр дивиться на пасмо волосся, яке вибілося Оксані з зачіски, хоче поправити, але забирає руку назад. У двері зазирає СОФІЯ (34).

СОФІЯ

Ну що ви, друзі? Може, вечерять із нами будете?

ОКСАНА

Ой, що вже так пізно?.. Я б іще малювала й малювала.

СЕДЛЯР

Ви вечеряйте. Ми вже скоро підемо.

Софія усміхається, зачиняє двері.

ОКСАНА

Ну нічого: до ранку далеко, ще вдома помалюю...

Седляр непевно встає з-за її мольберта, проходиться туди-сюди, збирає свої пожитки. Повертається до Оксани.

СЕДЛЯР

А ти вірші слухать любиш?

8. ІНТ. КІМНАТА НЕВІДОМОГО СТУДЕНТА ВЕЧІР

В кімнаті повно людей. Впізнаємо Петрицького - вбраного, як завжди, екстравагантно - інші обличчя незнайомі. Гості сидять на підлозі, кілька дівчат сидять на стільцях та на лежанці.

Посередині стілець, на якому сидить високий, вбраний та зачесаний по-інтелігентському РИЛЬСЬКИЙ (23). На нього звернені всі погляди, особливо дівчат.

РИЛЬСЬКИЙ

*Яблука доспіли, яблука червоні!
Ми з тобою йдемо стежкою в саду,
Ти мене, кохана, проведеш до поля,
Я піду - і може більше не прийду.
Вже й любов доспіла під промінням теплим,
І її зірвали радісні уста, -
А тепер у серці щось тремтить і грає,
Як тремтить на сонці гілка золота...*

Десь на середині цього тексту в кімнату навшпиньки заходять Седляр та Оксана. Седляр махає рукою Петрицькому, той відповідає. По-змовницьки усміхається Седлярові, кивнувши на Оксану, підморгує. Седляр вдає роздратування. Пара прилаштовується на вільній лавці біля дверей. Оксана зачудовано слухає.

РИЛЬСЬКИЙ

*...Поцілуй востаннє, обніми востаннє;
Вміє розставатись той, хто вмів любить.*

Лунають оплески, Оксана встає - плече з усіма.

ОКСАНА

(до Седляра)

Ох і гарно. Скажи?

Седляр задоволений, ствердно киває. Оксана сідає, її очі сяють.

9. ЕКСТ. ВУЛИЦЯ ВЕЧІР

Седляр та Оксана виходять з під'їзду.

ОКСАНА

*Люблю, коли так читають. У селі
годі таке почути. Які почуття, як
сказано! Ох.*

З під'їзду вибігає захеканий Петрицький.

ПЕТРИЦЬКИЙ

Та пождіть, голубки. Мені з вами в одну сторону.

СЕДЛЯР

Це в яку ж?

ПЕТРИЦЬКИЙ

Я з цією дамою в однім будинку живу.

Оксана дивиться на нього здивовано.

ОКСАНА

Ви теж на Пащенковім узвозі?

ПЕТРИЦЬКИЙ

Еге, у тітки Марти. У верхній кімнаті. А ви, певне, в нижній. Я вас у вікно бачив сьогодні вранці.

Седляр незадоволено озирається по боках. Петрицький це помічає.

ПЕТРИЦЬКИЙ

Василю, ти будь спокійний. Мое серце віддане музам, і їм єдиним.

Оксана оглядає обох, сміється. Назустріч їм сунуть п'яні СОЛДАФОН-1 та СОЛДАФОН-2.

СОЛДАФОН-1 наближається впритул до Петрицького.

СОЛДАФОН-1

А шо це ти за паяц, а?

Петрицький відходить в сторону, Солдафон-1, що було в нього вперся, заточується, ледь не падає. Водночас Солдафон-2 підходить до Оксани та тягне її за хустку.

СОЛДАФОН-2

Куда ти з ними йдеш? Давай з нами.
З нами харашо. Харашо і жарко.
(гидко регоче)
Да, Павлуш?

Солдафон-1 таки заточується, тримається за стрічну стіну. Солдафон-2 тягнеться за Оксаною

СОЛДАФОН-2

А? Підеш? Кажи: підеш?

Седляр зрозгону заціджує йому в щелепу. Солдафон-2 зачіпає Седляра кулаком за скроню. Седляр у відповідь заціджує йому сильніше: Солдафон-2 падає. Намагається підвестися, до нього підходить Солдафон-1, намагається підставити плече. Солдафон-1 гучно спльовує.

Трійця обходить Солдафонів боком і завертає у провулок. Чути тихий смішок Петринського.

10. ІНТ. КІМНАТА ОКСАНИ ВЕЧІР

Оксана лежить у ліжку в тісній, скромно обставленій кімнаті. Над ліжком причеплено чорно-білу репродукцію "Весни" Ботічеллі.

ОКСАНА

*Вже й любов доспіла під промінням теплим,
І її зірвали радісні уста, –
А тепер у серці щось тремтить і грає,
Як тремтить на сонці гілка золота.*

Сонно зітхає, задуває свічку. Обіймає подушку, лаштується спати.

11. ЕКСТ. САД БОЙЧУКА НАДВЕЧІР'Я

Студенти, студентки та вагітна Софія пишуть етюди з НАТУРНИЦІ-2 в полотняній сорочці. Вона стоїть серед обважнілих яблуневих гілок: осінь. Бойчук походжає сюди-туди садом.

БОЙЧУК

Хоча померли старі майстри, але живе їхнє вічно молоде мистецтво. Помиляється той художник, котрий розглядає творчість минулого як археологію. Довершений твір мистецтва не археологія, а вічно жива правда

Він ходить поміж студентів і студенток та уважно приглядатися до кожної роботи. Дивлячись на етюд Падалки, бере маленький клаптик і малює йому так, як було б краще, щоб виправити. Передає листочок, Падалка бере, звіряє з етюдом, виправляє.

БОЙЧУК

У колективному пошуку створюються досягнення – набуваються уміння і знання. Індивідуальність сама виявиться, коли майстер дозріє. А поки... Поки вдихайте се відчуття: відчуття плеча поряд, відчуття малої, а такої цінної, своєї... Робітні.

Підходить до мольберту Оксани, оглядає її роботу, усміхається у вус. Оксана ловить цю усмішку та ще з більшим натхненням береться до праці.

Седляр на мить припиняє малювати та дивиться, як працює Оксана. Оксана спершу не помічає, а помітивши, знічується.

12. ЕКСТ. САД БОЙЧУКА ВЕЧІР

Всі студенти, студентки, Бойчук та Софія сидять навколо вогнища. Смажать на палки насаджені яблука. Хто посмажив своє, вмокає у тарілку з медом, що ходить колом, та їсть.

Оксана, наминаючи яблуко, розказує. Падалка та Седляр, що сидять від неї по обидва боки, схилившись, уважно слухають. Трубецька навпроти, дивлячись іронічно, але схвально, слухає теж.

ОКСАНА

У нас був піп, закон божий викладав. І от якось на уроці питає: "Кто из вас, деточки, читал Толстого?". Така дурепа, як я, звичайно, тягне руку. "Хорошо, - говорить піп, - садись. А вы, деточки, помните, что произведения Толстого брать в руки можно разве что в перчатке. После чего выбросить их - сочинения, значит, на помойку - и перчатку туда же".

Всі регочуть, навіть Бойчук.

ПАДАЛКА

Я, пам'ятаю, під стіл пішки ходив, коли Толстого анафемі піддали. Ще й не розумів, що й до чого: ну, мале було. Мене тоді в церкву повели, а там народу мало, зате дияконів багато. І вони такі здорові, з кадилами, тільки голос під куполом роздається...

Падалка встає та починає вдавати диякона з кадилом.

ПАДАЛКА

Анафема! Анафема! Анафема! Стеньке Разину, Емельке Пугачову, Івашке Мазепе и графу Льву Николаевичу Толстому - анафема!

Всі регочуть. Падалка сідає, продовжує їсти яблуко з медом.

ОКСАНА

Вам смішки, а той піп, про якого я, ну... Одиницю за поведінку вгатив мені. Це мені класна дама потім сказала. За те, що книжки читала, - одиницю!

Оксану опановує забуте вже обурення. Бойчук спостерігає це з насолодою.

БОЙЧУК

Ти бач, яку взяв, - з дитинства
свое гнула.

Студенти схвально хихочуть.

Десь поруч із Києвом б'є гармата. Софія скрикує, Бойчук
заспокійливо обіймає її за плечі. Софія горнеться до його
руки.

СОФІЯ

Куди їм йти? Так страшно. Нехай
лишаються наніч. Вранці видно буде.

Бойчук проводить рукою їй по волоссю, киває.

13. ІНТ. БУДИНОК БОЙЧУКА ВЕЧІР

В кімнаті майже повністю темно. Студенти порозлягалися хто
де. Оксана лежить сама, скоцюрбившись.

ПАДАЛКА

(з іншого кутка кімнати)

А хто це там так зубами цокотить?
Аж сюди чути. Дівчата-голубоньки,
то хтось із вас? Га?.. Ходіть сюди:
разом і загіємось!

Хлопці хихочуть.

ТРУБЕЦЬКА

Сам собі й грійся.

Трубецька лежить коло ІВАНОВОЇ, обійнявшись по-дружньому.

В кімнату заходить Тимко з купою тканих килимів. Кладе їх на
лаву.

ТИМКО

Ось, беріть. Це краще, ніж ковдра.

Седляр підходить та бере верхній килим, підходить із ним до
одиної лампадки. Розгортає: там виткано птахів, рослини,
людей - все це дуже нагадує те, як малюють у них у майстерні.

Седляр з килимом підходить до Оксани, сідає коло неї,
накриває дбайливо килимом. Інші студенти та студентки
розбирають килими і собі.

Тимко бере останній, гасить лампадку. В кімнаті стає темно.

Седляр якийсь час дивиться на Оксану, ніби питаючи її згоди,
а тоді залазить до неї під килим.

ПАДАЛКА

Гляди, Василю, седлярят не нароби.

Студенти хихочуть. Оксана ховає голову Седляреві на грудях, вони пригортаються.

14. ЕКСТ. ДВІР БІЛЯ СОФІЇ КИЇВСЬКОЇ ДЕНЬ

Титр: зима 1918, УНР

Бойчук, Софія, Седляр, Падалка, Тимко, Трубецька, Липківський, Іванова, Колос та Софія йдуть, несучи зі собою драбину, етюдники, складні стільці.

Трубецька йде біля Оксани.

ТРУБЕЦЬКА

Але ти знаєш: хороших черевичків
зараз ні в яку в Києві не знайдеш.
Приходиться ходити у дранті.

Оксана дивиться на черевички Трубецької: вони цілком пристойні, порівняно з тими, які носить сама Оксана.

ОКСАНА

Нічого собі дрантя.

З-за спини до них підскакує Падалка.

ПАДАЛКА

То ти, Ксеню, не дивуйся. Муся у
нас княжна.

ТРУБЕЦЬКА

(ображено)
А хай так, то що?

ПАДАЛКА

Та й те, що нам з народу за тобою
не вгнаться.

Трубецька раптом веселішає, в очах загораються чортики.

ТРУБЕЦЬКА

А ти спробуй!

Трубецька починає тікати, Падалка кидає на моріжок свій етюдник, женеться за нею. Обое регочуть. Наткнувшись на несхвальні погляди ЧЕНЦЯ-1 та ЧЕНЦЯ-2, що проходять повз, уповільнюються, потуплюють очі, намагаються стримати сміх.

До Оксани підходить Седляр. Вони з усмішкою переглядаються, ідуть поряд мовчки.

15. ІНТ. СОФІЯ КИЇВСЬКА ДЕНЬ

В храмі тихо, кілька людей ставлять свічки. Бойчук стоїть на рихтуваннях, реставруючи фрески. Біля нього крутяться Падалка та Седляр: подають фарби, миють пензлі.

Інші студентки та студенти сидять внизу, розклавши етюдники. Тимко замальовує Оранту, Трубецька – херувимів, Оксана – Пантократора, Софія – апостолів із Євхаристії.

В якусь мить Софія зойкає та береться за чималий уже живіт. Оксана, що сидить до неї найближче, прихиляється до неї.

ОКСАНА

Що?

СОФІЯ

Все добре, все добре. Мені рано ще.

Оксана відхиляється, але продовжує стежити за Софією.

Тимко спершу стиха, а потім голосніше починає наспівувати «Херувимську пісню» зі служби Божої.

ТИМКО

*Всяку нині нині житейську,
нині житейську відложім печаль,
нині житейську відложім печаль,
відложім печаль...*

Спершу пісню підхоплює Липинський – співає поставленим церковним голосом – тоді Софія, тоді Падалка, Оксана.

Седляр мовчить, але зупиняє роботу: дивиться, як співає Оксана. Тим часом Софія знову хапається за живіт, підводить очі до Оранти: усміхається.

Нечисленні прихожани ззираються на художників, реагують по-різному: хто перешіптується, а хто схвально хитає головами.

Бойчук не підспівує, але усміхається: як людина, яка дещо у житті бачила. Він знімає зі стіни шмат штукатурки з нанесеною фрескою, що відстає. З під неї, майже в обличчя Бойчука, вилітає кажан.

Налякане обличчя Софії.

16. ІНТ. КІМНАТА ОКСАНИ ВЕЧІР

Оксана навпотемки розкладає на підозі свої замальовки, зроблені в Софії за день. Критично розглядає їх у світлі свічки.

У двері стукають. Оксана від несподіванки завмирає посеред кімнати. Стукають ще раз.

Оксана підходить до дверей.

ОКСАНА

Хто там?

СЕДЛЯР

Я.

Оксана привідчиняє двері, визирає. Здивовано дивиться: наче їй сниться.

СЕДЛЯР

Я до Петрицького заходив... Та й згадав, що ви - сусіди.

Оксана сміливіше відчиняє двері - ніби просинається. Впускає Седляра в кімнату, сама стоїть коло дверей. Він заходить майже впритул до неї, дивиться в очі.

Оксана мовчки зачиняє двері. Стає спиною до них, невідривно дивлячись на Седляра. Підводиться навшпиньки, легко його цілує. Седляр відповідає пристрасно, притискаючи Оксану до дверей.

17. ЕКСТ./ІНТ. ВУЛИЦЯ/БУДИНОК ТЕРЕЩЕНКІВ ДЕНЬ

Титр: весна 1919, УРСР

Оксана під руку із Седляром, у супроводі Тимка йдуть брудною розкоряченою від вибухів Терещенківською. Тане сніг, скрізь багнюка та калюжі.

СЕДЛЯР

Це старий лад отак тане і в ринви тікає. Пахне новим у повітрі, чуєте?

ТИМКО

Якщо ти про запах від землі поритої - то ні, не новий аромат.

СЕДЛЯР

Ет...

Студенти проходять будинок Ханенків, дохідний дім, наближаються до дому Терещенків. В будинку розчахнуті двері, БІЛЬШОВИКИ снують туди-сюди, тягнувши якісь ящики.

Раптом Оксана зупиняється, вдивляється у багнюку під ногами. Там, втоптана чиймись чоботями, серед шматків паперу та ганчір'я лежить грецька каменя. Оксана розгублено підбирає, обтирає носовичком.

ОКСАНА

Так що ж це...

Оксана кидається до одного з більшовиків. Двоє інших виносять із дверей золочену раму, зі слідами вирізаного з неї полотна.

ОКСАНА

Товариші...

Жоден з них не зважає на Оксану та її супутників.

Оксана першою кидається у двері будинку Терещенків. Седляр намагається її стримати, але зрештою іде слідом.

18. ЕКСТ./ІНТ БУДИНОК ТЕРЕЩЕНКІВ ДЕНЬ

Оксана проривається до входу, але дорогу їй та супутникам перекривають ВАРТОВИЙ-1 та ВАРТОВИЙ-2 з рушницями.

ВАРТОВИЙ-1
Куда?! Не положено!

Оксана витягує з-за відвороту пальта зігнутого вдовое папірця, простягає ВАРТОВОМУ-1.

ОКСАНА
Ось, у нас мандат од Академії. На допомогу в розборі колекції. Маємо одібрати вартісні речі для збереження.

Вартовий не зважає, Оксана намагається привернути його увагу до папірця.

ОКСАНА
Ось: за підписом Федора Ернста.

ВАРТОВИЙ-2
Товарищи, идите вон. Приказа не было.

ВАРТОВИЙ-1
Приказ был один: никого не пускать.

СЕДЛЯР
(дратується)
Та шо ж таке?! Пустіть до начальства!

Вартовий-1 та Вартовий-2 сходяться ближче та майже виштовхують Седляра.

ВАРТОВИЙ-1
Надо к начальству? Идите в Мариинку, в комендатуру. Нету здесь никакого начальства.

Оксана рішуче розвертається та йде, Седляр і Тимко йдуть за нею.

19. ІНТ. МАРІЇНСЬКИЙ ПАЛАЦ ДЕНЬ

Оксана, Седляр та Тимко стоять у кабінет Коменданта Києва Павла ДИБЕНКА (30). Він зарослий і бородатий, має вигляд людини, яка тиждень уже не спала; на ногах - чоботи у багнюці.

Трохи цієї багнюки вже посипалося на перський килим, а сам комендант сидить у блакитному, оксамитом оббитому кріслі минулого століття.

ДИБЕНКО

Сейчас распоряжусь!.. А что не пускают - так правильно, был такой приказ.

20. ЕКСТ. ДВІР БУДИНКУ ТЕРЕЩЕНКІВ ДЕНЬ

Оксана, Седляр, Падалка та Тимко вбігають у подвір'я музею. Тут СОЛДАТИ В ШИНЕЛЯХ гріються біля багаття з паркету; з позолочених рам вирізано і скинуто жмутом картини, скульптури, вази.

Кілька більшовиків, гигочучи, шматують оббивки старих меблів та щось шукають всередині.

СЕДЛЯР

Товариші, так нащо ж шматувать?

БІЛЬШОВИК-1

Как зачем? Там буржуи ценности зашивают. Перед тем, как сжечь, проверит надо.

ТИМКО

А палить нащо? То ж предки трудились...

БІЛЬШОВИК-2

Чьи предки, твои что ли? Твои небойсь батрачили всю жизнь. Картошку копали, просо сеяли. А не в креслах рассиживались, как вот-эти вот. Никакой ценности от барахла пролетариату нету.

Тимко хоче щось заперечити, але Оксана тягне його за собою: перед ними інші солдати готуються пустити мистецтвознавчі книги на розпал. Седляр поспішає за Оксаною та Тимком.

ОКСАНА

(до більшовиків)

Стійте, стійте. У нас ось наказ, читайте.

Суне наказ БІЛЬШОВИКОВІ-3. Той дивиться на папір невидючими очима, штурхає під бік БІЛЬШОВИКА-4, щоб читав той: сам він неписьменний.

БІЛЬШОВИК-4
 (пробігає очима по тексту,
 особливо зупиняється на
 підписі)
 ... Комендант Дыбенко... Ну да.
 Пропусти. Пускай забирают что им
 нужно.

Більшовик-3 відступає. Студенти беруть скільки можуть захопити книг та журналів. Оксана загортає свої у полу пальта. Прямують геть із двору. Оксана ховає очі, намагається не дивитися на безчинства, що кояться довкола.

21. ІНТ. ЛУЦЬКІ КАЗАРМИ ДЕНЬ

Студенти розтирають фарби, розбивають яйця - власноруч готують темперу для фрескового розпису. Бойчук переносить ескізи із картонів на стіну. Видно, що на них зображено сцени з життя щасливих радянських робітників.

22. ІНТ. ЛУЦЬКІ КАЗАРМИ ДЕНЬ

Одна зі стін уже готова: тут фреска Падалки "Втеча до Єгипту". Біля неї нікого.

Студенти та Бойчук стоять на риштуваннях біля двох інших стін, завершуючи монументальні фрески. То тут, то там в композиціях трапляються вписані гасла: "Знищимо гідру контрреволюції", "Землю - селянам!".

В кутку Софія годує груддю ПЕТРУСЯ. Бойчук поглядає на неї, дописуючи матір у своїй композиції.

Оксана прописує складку на одязі робітниці. Бойчук на мить зупиняє роботу, спостерігаючи за нею.

БОЙЧУК
 (до Тимка)
 Ти бач: он як тон кладе акуратно.
 Переходу не видно, хоч як
 придивляйся. Майстриня виросла.

Оксана знічується.

ОКСАНА
 Ет. Та не краще за інших.

Тимко усміхається та повертається до своєї справи: дописує образ матері-робітниці, що нагадує стомлену Оранту.

В залу вривається ПОЛІТОРГ. Він невдоволено оглядає створене.

ПОЛІТОРГ
 Так, це що тут за богомази?! Чому
 селяни тікають, а не радіють
 червоній армії?!

Бойчук спускається з риштувань, підходить до Політорга, обережно відводить його вбік.

БОЙЧУК
Товаришу, всі ескізи було
затверджено...

Подальші слова Бойчука не чутно: він відводить Політорга подалі від студентів. Софія налякано стежить за їхнім діалогом.

Тимко починає надсадно кашляти. Седляр допомагає йому злізти на підлогу з риштувань. Хлопець продовжує кашляти, блідне.

23. ІНТ. БУДИНОК БОЙЧУКА ДЕНЬ

Оксана, Седляр та Тимко заходять у дім. Тимко схуд, спирається на плече Седляра. У будинку тихо і похмуро. Оксана киває головою Седляру, той відводить Тимка у кімнату.

Оксана прямує вглиб дому, зазирає на кухню. Тут Софія варить в каструлі пшеничні зерна. На підлозі маленький Петрусь намагається гризти сухий кукурудзяний початок. Софія помічає Оксану, завмирає.

СОФІЯ
Ну що?..

Оксана підбирає слова, але в неї не виходить.

ОКСАНА
Сухоти. Лікар каже, що годувати
його треба: жири, молоко, масло...

Софія осідає на ослінчик, сумно поглядає на півдіжки сухого зерна.

СОФІЯ
Оце все, що вдалося дістати...

Оксана підходить до Софії, обіймає її.

ОКСАНА
Це нічого, ми щось придумаємо.

Софія слабо обіймає її у відповідь.

24. ІНТ. БУДИНОК БОЙЧУКА-ВІТАЛЬНЯ ДЕНЬ

У кімнаті зібралися Падалка, Седляр, Оксана, Бойчук, Софія. Розмовляють пошепки. На столі миска з пшеницею, трохи заправленою маком, біля неї лежить кілька ложок.

В кімнату, на ходу роздягаючись, вбігає Трубецька. Дістає із сумки чоловічі лакові черевики.

ТРУБЕЦЬКА

Ось, новісінькі. Дядько як почув про халепу нашу, то оддав. Нехай – каже. Продамо, матимем чим Тимка годувати.

Бойчук дивиться на Трубецьку з вдячністю, мовчки втомлено їй киває. Студенти помітно пожвавлюються.

ТРУБЕЦЬКА

Тільки я сама на базар не понесу їх... Не можу... Вибачте.

Оксана схоплюється на рівні.

ОКСАНА

То нічого. Я понесу.

Трубецька підходить до Оксани і віддає їй черевички. Оксана суне їх у торбу та негайно виходить.

25. ЕКСТ. РИНОК ДЕНЬ

Оксана стоїть край напівпустого ринкового ряду, перед нею на газетці стоять лакові черевички. Поодинокі покупці підходять до прилавків із продуктами (їх не густо), а на неї ніхто навіть не зважає. ДЯДЬКО (48), проходячи її, пирхає:

ДЯДЬКО

Які здорові! Ти їх що, з Богдана Хмельницького зняла? З того, що на пам'ятнику.

Регоче сам до себе і йде далі. Оксана присідає до черевиків, протирає їх рукавом пальта: щоб краще блищали. Протерши, підводить очі: над нею стоїть добре вбраний МОЛОДИК (24) з двома ТОВАРИШАМИ.

МОЛОДИК

День добрий, товаришко. Дай черевички помірять.

ОКСАНА

Мірняйте.

Молодик роззувається і, під пильними та насмішкуватими поглядами Товаришів, міряє черевички.

МОЛОДИК

То на свадьбу. Женюся я.

Черевички на Молодика завеликі. Він так і ськ крутить ногою, Оксана засмучується.

МОЛОДИК

Ну нічого. Я ватки сюди підложу – і як станцюю, тільки всі ахнуть.

Товариші підтакують. Молодик широким жестом витягує з-за відвороту пальта товсту пачку грошей, загорнуту в ганчірку. Оксані від її вигляду трохи паморочиться в голові. Вона простягає руку за грошима, коли молодик вигукує:

МОЛОДИК

Ой-вей! Я трохи ошибся, я вам передав!

Він забирає пачку грошей, розгортає ганчірку, відраховує трохи від неї, ховає відраховані гроші, а решту віддає Оксані. Оксана приймає, руки їй тремтять.

26. ЕКСТ. ВУЛИЦЯ ДЕНЬ

Оксана поспіхом іде вузькою вулицею, притримуючи рукою за відворот пальта. На перехресті з ширшою вулицею спиняється: шлях їй перекриває стрій більшовиків, який саме проводить навчання.

Більшовики марширують шеренгою. Оксана пробирається поміж солдатами.

КОМАНДИР

Куда прешь? Стоять кому сказав.

Оксана пускається бігом, забігає в провулок.

КОМАНДИР

Смир-ноо! Круго-о-ом марш!

27. ІНТ. БУДИНОК БОЙЧУКА ВЕЧІР

Оксана забігає у хату захекана, її зустрічає Софія. Мовчить. Оксана гарячково витягує гроші, простягає їх Софії. Софія не бере, тупо дивиться на оксанині руки.

ОКСАНА

Дивися, тут на все вистачить!

Оксана починає перераховувати гроші: зверху лежить одна справжня банкнота, решта виявляється простими папірцями. Пачка випадає Оксані з рук. Оксана безпомічно підводить очі на Софію: та мовчки заперечно хитає.

28. ІНТ. БУДИНОК БОЙЧУКА-ВІТАЛЬНЯ ВЕЧІР

На столі посеред вітальні лежить Тимко: під ним і на ньому - ткані килими. Горять свічки.

Над тілом брата Михайло Бойчук тихо заводить «Херувимську пісню». Софія із маленьким Петрусем на руках, студенти та студентки тихенько підспівують. Василь Седляр мовчить.

Горять свічки.

З-за вікна чути гупання чобіт.

ТИТР:

Михайла Бойчука з дружиною Софією Нелепинською-Бойчук та студентами: Василем Седляром, Іваном Падалкою, Іваном Липинським - стратили 1937 року за звинуваченням в "українській контрреволюційній націонал-фашистській діяльності".

Оксані Павленко єдиній пощастило не зазнати переслідувань. Вона померла в 1991 році, повернувши добру пам'ять про бойчукістів.

Першому і єдиному випуску Академії 1922 року присвячується.